

Метад актыўнай ацэнкі ўсё больш захоплівае беларускіх педагогаў. Актыўная ацэнка становіцца ключавой як на ўроках, так і на экзаменах на пацвярджэнне вышэйшай катэгорыі. А некаторым яна дапамагла стаць і настаўнікам-метадыстам. У чым жа сакрэт яе прыцягальнасці і паспяховасці? Некалі адна настаўніца ў размове адзначыла, што гэты метадад усе педагогічныя веды і ўменні прыводзіць у сістэму. “Кожны элемент гэтага метаду штохвілінна падтрымлівае цікавасць у кожнага навучэнца ў класе”, — заўважыла яна тады. Пасля іншы педагог заўважыў, што актыўную ацэнку ў беларускіх рэаліях не прыменіш на 100 працэнтаў. Але нядаўна 70 настаўнікаў атрымалі сертыфікаты міжнароднага ўзору і цяпер свабодна карыстаюцца новым метадам. Да таго ж могуць вучыць іншых.

Да руху педагогаў, якія пажадалі перагледзець свае метады навучання і звярнуліся да актыўнай ацэнкі, далучыўся Мікалай Іванавіч Запрудні, прафесар кафедры педагогікі і менеджменту адукацыі АПА, кандыдат педагогічных навук, дацэнт. Мікалай Іванавіч — асоба вядомая і аўтарытэтная ў педагогічным асяроддзі нашай краіны. На яго метадычных стратэгіях выхавалася не адно пакаленне настаўнікаў, таму мы і звярнуліся да яго за тлумачэннямі наконт новай методыкі.

— **Мікалай Іванавіч, у чым жа сакрэт такой паспяховасці метаду актыўнай ацэнкі сярод нашых настаўнікаў?**

— Калісьці Эйнштэйн казаў, што ў атмасферы праблем і цяжкасцей заўсёды ёсць шансы на развіццё. Калі б у нашай адукацыі ўсё было так добра і гладка, то нічога не хацеў бы мяняць. Я апошнім часам узгадваю момант з ужо далёкага мінулага. 1969 год: у класе сядзіць настаўнік, побач — вучань гадоў адзінаццаці і яго бацькі. Бацька ў руцэ трымае дзённік з двойкамі і сварыцца на свайго сына за дрэнны адзнакі. І тут жа ўсплываюць іншыя ўспаміны, але ўжо з цяперашняга часу: зноў сядзіць настаўніца, побач — двое бацькоў і іх дзіця. Бацькі сварыцца на настаўніцу за тое, што паставіла дрэнны адзнакі іх сыну, які ў гэты час смяецца.

Сёння ні ў дзяцей, ні ў іх бацькоў няма адказнасці за навучанне. За ўсё адказвае настаўнік. А патэнцыял метаду актыўнай ацэнкі дазваляе зрабіць так, што дзеці становяцца адказнымі за сваё навучанне. Ды і бацькі таксама далучаюцца да гэтага працэсу.

Яшчэ адзін момант. У нашых школах адзнака — гэта, па сутнасці, фетыш. Калі дзіця прыходзіць са школы, то першае, пра што ў яго пытаюцца: “Што сёння атрымаў?” Калі мы праводзілі апытанне дзяцей “Навошта ты ходзіш у школу?”, то школьнікі адразу адказвалі: “За адзнакамі”. Сёння дадатковы бал можна атрымаць, напрыклад, за высокія паказчыкі ў зборы макулатуры, таму адзнака выступае ў ролі своеасаблівай валюты.

А актыўная ацэнка як бы перафармаціруе адносіны дзяцей да навучання, а настаўнікаў — да выкладання. Акрамя таго, яна не прырэчыць той нарматыўнай базе, якая сёння дзейнічае ў нашай краіне. Калі яе ўмела прымяняць, то будзеш знаходзіцца ў кантэксце адпаведнага інструктыўна-метадычнага пісьма Мінадукацыі.

— **Гэты метадад цяпер — сусветны трэнд?**

— Аўстралійскі даследчык прафесар Джон Хэці ўсталяваў фактары, якія ўплываюць на якасць адукацыі. Ён даследаваў адмоўныя і станоўчыя фактары. Актыўная ацэнка трапіла ў тройку лідараў станоўчых фактараў.

А яшчэ ёсць даследаванне PISA. Мы, дарэчы, пакуль адзіная ў Еўропе краіна, якая не ўдзельнічае ў гэтых даследаваннях. Але можна звярнуцца да расійскіх вынікаў, дзе апошняе даследаванне датуецца 2012 годам. Яго вынікі наступныя: па чыталінах адукацыі — 34, па прыродазнаўчых дысцыплінах — 38 месца. Паколькі мы з Расіяй, як гаворыцца, з той жа пясоўніцы, то можна меркаваць, што прыкладна такая ж сітуацыя і ў нас. Першымі ў Еўропе па даследаваннях PISA з’яўляюцца Фінляндыя, Галандыя, Ліхтэнштэйн, Польшча, Эстонія. У гэтых краінах метадад актыўнай ацэнкі выкарыстоўваецца шырока. Даволі актыўна ён распаўсюджваецца і ў Амерыцы.

— **А які механізм атрымання навыкаў для работ па актыўнай ацэнцы існуе ў нашай краіне?**

— Метадад актыўнай ацэнкі ў нашай краіне распаўсюджваецца з 2009 года. У Расіі, дарэчы, гэты метадад называюць фарміруючай ацэнкай. Цяпер у 10 установах агульнай сярэдняй адукацыі рэалізуецца інавацыйны праект па актыўнай ацэнцы, кансультантамі якога з’яўляюцца супрацоўнікі Акадэміі паслядыпломнай адукацыі. Яшчэ ў нас праводзяцца семінары, трэнінгі па гэтай тэхналогіі. Акрамя таго, у мяне ёсць аўтарскія курсы па актыўнай ацэнцы.

Навыкі карыстання актыўнай ацэнкай нашы педагогі атрымліваюць і праз дыстанцыйнае навучанне і стажыроўкі. Курс дыстанцыйнага навучання арганізуецца ТБШ. Ён разлічаны на 6 месяцаў і заснаваны на прынцыпе “роўны рэалізацыі адукацыі рэалізуецца інавацыйны праект па актыўнай ацэнцы, кансультантамі якога з’яўляюцца супрацоўнікі Акадэміі паслядыпломнай адукацыі. Яшчэ ў нас праводзяцца семінары, трэнінгі па гэтай тэхналогіі. Акрамя таго, у мяне ёсць аўтарскія курсы па актыўнай ацэнцы.

У трэндзе — адказнасць за навучанне

дапамогай актыўнай ацэнкі каменціруюць выканання заданні. За заданні балы не ставяцца. Тут галоўны вынік — набыццё практычных уменняў і навыкаў.

Дарэчы, 5 красавіка мы якраз падвялі вынікі другога такога курса. Яго скончылі 70 настаўнікаў. У канцы навучання яны запяўнялі анкету, дзе выказаліся адносна гэтай стратэгіі навучання. Акрамя таго, падчас выканання настаўнікамі заданняў па сямі модулях (па асноўных напрамках актыўнай ацэнкі) дыстанцыйнага курса, ментары маглі карэктываваць і ўдасканальваць дзейнасць сваіх “вучняў” у межах спецыяльнай платформы ў інтэрнэце ў выглядзе адкрытых каментарыяў на форумах.

— **Наколькі актыўная ацэнка ўпісваецца ў рэаліі і магчымасці нашых настаўнікаў?**

— Удзельнікі курса — настаўнікі самых розных прадметаў з усіх рэгіёнаў Беларусі. Зразумела, што ўсе яны па-рознаму засвоілі курс. У першую чаргу гэта звязана з псіхалогіяй традыцый, якіх прытрымліваюцца нашы педагогі. Нашых настаўнікаў трымаюць стэрэатыпы, і ім цяжка адмовіцца ад сваіх звычак. Тым не менш сярод удзельнікаў курса не было такіх, якія б расчараваліся. Наадварот, усе яны адзначалі, што актыўная ацэнка дапамагла памяняць акцэнт у сваёй педагогічнай дзейнасці. А некаторыя зазначалі, што, калі б не актыўная ацэнка, яны ўвогуле сышлі б са школы.

Але ёсць і адваротны бок медаля. Актыўная ацэнка гэта не фармальнае прымяненне пэўных метадаў. Гэта разуменне філасофіі, прыняцце сваёй іншай прафесійнай пазіцыі і ролі на ўроку. Акрамя таго, гэта разуменне іншай, самастойнай пазіцыі вучня, яго магчымасцей і ўмення выказаць сваё меркаванне. Актыўная ацэнка — гэта шлях да змен, як унутры сябе, так і вакол.

Што мы назіраем цяпер? Ёсць настаўнікі, якія выдатна валодаюць актыўнай ацэнкай, праводзяць адпаведныя майстар-класы. Як, напрыклад, Эла Якубоўская з Жодзіна, якая, дарэчы, адна з першых стала настаўнікам-метадыстам і бліскуча абараніла свой вопыт, які быў звязаны менавіта з актыўнай ацэнкай. Потым яе запрасілі ў першую гімназію Гродна, дзе яна дзялілася сваімі здабыткамі ў галіне актыўнай ацэнкі. Яе выступленне стала настолькі моцным, што ў многіх настаўнікаў адбылася пераацэнка каштоўнасцей сваёй прафесійнай пазіцыі. Тое самае было ў Асіповіцкім раёне, Віцебску, Столінскім раёне, дзе праводзіліся майстар-класы іншых педагогаў.

Актыўная ацэнка становіцца ўсё больш папулярнай. Многія настаўнікі імкнучы ўкараняць яе ў адукацыйны працэс. Часцей уводзяцца асобныя прыёмы і сродкі гэтай тэхналогіі. Гэта нармальна, калі яны арганічна ўпісваюцца ў сістэму работы педагога, калі яго сістэма становіцца больш эфектыўнай.

Тут да месца перасцерагчы настаўнікаў ад паспешлівых заяў, што яны працуюць па актыўнай ацэнцы. Не спяшайцеся гаварыць гэта і пісаць пра гэта падчас дэманстрацыі свайго вопыту на кваліфікацыйных экзаменах, на конкурсах, пры правядзенні адкрытых урокаў. Для таго каб прыняць філасофію актыўнай ацэнкі і сфарміраваць на яе аснове сваю сістэму работы, патрэбен не адзін год удумлівай працы.

— **Тады трэба яшчэ раз агучыць сутнасць гэтага метаду.**

— Ядром актыўнай ацэнкі з’яўляецца зваротная сувязь. Можна сказаць, што актыўная ацэнка — гэта ўзаемае навучанне, калі ўсе ўдзельнікі адукацыйнага працэсу (дзеці, настаўнікі, бацькі) бачаць, як ідзе навучанне. Замест адзнакі настаўнік каменціруе дзейнасць навучэнца на занятках. Добры водгук — гэта майстэрства, і ён заўсёды павінен уключаць чатыры элементы: акцэнт на добрых элементах вучнёўскай дзейнасці; адзначэнне таго, што павінна быць выпраўлена ці над чым трэба папрацаваць дадаткова; падказкі, як гэта можна зрабіць; парадны накіт далейшых напрамкаў дзейнасці навучэнца. Зваротная сувязь павінна быць цесна звязана з ранейвызначанымі крытэрыямі ацэнкі.

А ў нас на ўроках можна назіраць такую традыцыйную сітуацыю. Прайшла правяральная работа. На наступным уроку настаўнік робіць “разбор палётаў” і гаворыць пра тыповыя памылкі, якія тычацца ўсяго класа. А вучні ж хочучь, каб настаўнік разабраў кожную работу асобна і кожнаму вучню ўказаў менавіта на яго поспехі і няўдачы.

Адзін сямікласнік, які ўпершыню за гады вучобы атрымаў падрабязны каментарый настаўніка адносна сваёй работы, ад радасці аж падскочыў. А як жа! Настаўнік напісаў цэлае пасланне яму аднаму! Канечне, такая работа патрабуе дадатковых педагогічных рэсурсаў, але і тут ёсць магчымасці для яе скарачэння. Такія каментарый ў першую чаргу патрэбны сярэднім і слабым вучням, якім вера педагога проста неабходна. Акрамя таго, такі падыход фарміруе адказнае стаўленне вучня да навучання.

Усё навучанне ў межах актыўнай ацэнкі пранізана зваротнай сувяззю: ад настаўніка да вучня, ад настаўніка да бацькоў, ад вучня да другога вучня, ад вучня да бацькоў. Зваротная сувязь мае магутны патэнцыял, бо дазваляе карэктываваць і паляпшаць навучанне. Яна з’яўляецца асновай мабільнасці ўсіх удзельнікаў працэсу.

— **Акрамя таго, вы гаварылі пра павышэнне адказнасці вучняў да навучання.**

— Так, дзеці ўцягваюцца ў працэс мэтавызначэння, увесь час параўноўваючы свае набытыя веды і ўменні з тым, што мелі раней. Пры актыўнай ацэнцы практыкуецца метадад узаема- і самаацэнкі. Вучні на аснове вызначаных крытэрыяў ацэнкі ўзаемна праглядаюць работы адно аднаго і даюць парадны па іх паляпшэнні. Гэта мае двайное значэнне: з аднаго боку, вучань добра разумее аднакласніка, бо сам рашаў тую ж задану, а з другога боку, вучыцца ў яго. Самаацэнка дазваляе навучэнцам знайсці адказы на пытанні: “Што я ўжо ведаю?”, “Над чым яшчэ павінен папрацаваць?”, “Што варта змяніць у сваім спосабе навучання?”, “Якія рашэнні мне давядзецца прыняць у будучыні?”

Увогуле метадад актыўнай ацэнкі павінен арганічна ўпісвацца ва ўжо існуючы педагогічны кантэкс настаўніцкай дзейнасці. Нават калі педагог бярэ на ўзбраенне толькі некаторыя складнікі, у прыватнасці, дыягнастычную пастаноўку мэты ўрока, выкарыстанне крытэрыяў ацэнкі або каментарый работы вучня. Але, паўтарусь, гэта толькі асобныя прыёмы, зварот да якіх яшчэ не азначае, што вы карыстаецеся актыўнай ацэнкай. Актыўная ацэнка — гэта сістэма навучання з новым светлаглядам. Каб авалодаць ёй, трэба пераадолець шлях барацьбы, і ў першую чаргу з сабой.

— **Мікалай Іванавіч, сёння ў нашых школах настаўнікі працуюць у межах многіх метадык і тэхналогій, якія час ад часу трансфармуюць і мадыфікуюць у новыя формы. Актыўная ацэнка — гэта метадычны прыём ці модны павеў?**

— Тэхналогіі, методыкі, сродкі навучання патрэбна выбіраць пад мэты навучання, каб яны былі ўсё ж адэкватныя мэце. Калі, напрыклад, мэтай з’яўляецца данясенне інфармацыі, то дапаможа тлумачальна-ілюстрацыйны метадад, калі мэта звязана з развіццём камунікатыўных здольнасцей, — то работа ў парах і групам.

Актыўная ацэнка адпавядае сучасным метадам адукацыі. У 91 артыкуле Кодэкса аб адукацыі пералічаны патрабаванні да адукацыйнага працэсу. І там, у прыватнасці, ёсць патрабаванне выкарыстоўваць кампетэнтнасны падыход. А гэта азначае, што вучні павінны валодаць не толькі ведамі пра сальную кіслату ці Закон Ома, але і ключавымі кампетэнцыямі. Актыўная ацэнка якраз на іх фарміраванне і працуе. У выніку ў вучняў узнікаюць кампетэнцыі адказнасці, узаемадзеяння, самастойнасці.

Кампетэнтнасны падыход з’яўляецца сучаснай тэндэнцыяй у адукацыі ўсяго свету і ўяўляе сабой сістэму мэт, форм, метадаў і сродкаў навучання, якія накіраваны на авалоданне дзецьмі ключавымі кампетэнцыямі, тымі характарыстыкамі, якія неабходны ў сучасным грамадстве (як, напрыклад, уменне працаваць у камандзе ці ўмець сябе адэкватна ацэньваць).

Зыходзячы з таго, што тэхналогія навучання падбіраецца пад мэту, а мэта адукацыі — гэта не толькі веды, уменні і навыкі, то актыўная ацэнка для нас — вельмі перспектыўная тэхналогія. Пацвярджаюць гэтую перспектыву і тыя краіны, дзе яна атрымала шырокае распаўсюджанне. Акрамя таго, асноўнай ідэяй актыўнай ацэнкі з’яўляецца дэманстрацыя вялікіх жаданняў ад вучня, вера ў яго поспех, нават калі на цяперашні момант ён не паказвае станоўчых вынікаў.

— **Вялікі дзякуй за гутарку.**

Гутарыла Вольга ДУБОЎСКАЯ.
Фота Алега ІГНАТОВІЧА.